

การมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ปลอดภัย และ ถูกต้อง : บ้านปะโตะ ตำบลปราสาท อำเภอบัวลาย จังหวัดศรีสะเกษ

วชิร งามล้วน¹

บทคัดย่อ

การวิจัยเชิงปฏิบัติการในครั้งนี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ การปฏิบัติ และการมีส่วนร่วมในการในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ที่ปลอดภัยและถูกต้อง ของประชากรที่มีความสนใจ ยินดีและเต็มใจเข้าร่วมในการศึกษา 56 คน ประกอบด้วยตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกพริก 36 คน ตัวแทนแกนนำชุมชน 17 คน และหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง 3 คน โดยใช้กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม(A-I-C) เครื่องมือที่ใช้ตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาจากผู้เชี่ยวชาญ 3 คน ค่าความเที่ยงด้านความรู้ใช้วิธีการของ Kuder- Richardson ได้ค่าความเที่ยงเท่ากับ 0.77 การปฏิบัติใช้วิธีการของ Cronbach's method หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาเท่ากับ 0.82 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูป นำเสนอโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าต่ำสุดและค่าสูงสุด สถิติเชิงอนุมาน Paired t-test มีระดับนัยสำคัญ0.05 ส่วนข้อมูลเชิงคุณภาพใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ความรู้ก่อนการพัฒนาอยู่ระดับระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยคะแนน 11.0 หลังการพัฒนาเกษตรกรมีความรู้อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ยคะแนน 15.03 เมื่อเปรียบเทียบคะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชก่อนและหลังการพัฒนาเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.005$, 95%CI 3.115 ถึง 4.941) การปฏิบัติในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรก่อนการพัฒนามีการปฏิบัติในระดับน้อย ค่าเฉลี่ย 2.33 หลังการพัฒนาเกษตรกรมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 2.92 เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยการปฏิบัติเกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชก่อนและหลังการพัฒนาเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ($p\text{-value} < 0.005$, 95%CI 0.480 ถึง0.690) และผลการประชุมการวางแผนแบบมีส่วนร่วมของชุมชนในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ปลอดภัยและถูกต้อง ได้โครงการเพื่อแก้ไขปัญหาในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช จำนวน 6 โครงการ 1)โครงการอบรมให้ความรู้เกษตรกรในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ปลอดภัยและถูกต้อง 2)โครงการจัดตั้งกลุ่มการทำปุ๋ยหมักจากมูลสัตว์ในชุมชน 3)โครงการอบรมให้ความรู้เกษตรกรในการปุ๋ยหมัก การทำสารไล่แมลงจากพืชสมุนไพร 4)โครงการจัดทำพื้นที่สาธิตการเกษตรแบบผสมผสานและพื้นที่เกษตรอินทรีย์ 5)โครงการศึกษาดูงานโครงการพระราชดำริเกษตรพอเพียง และ6)โครงการจัดซื้อเครื่องอัดปุ๋ยเม็ดและเครื่องตีปน

จากผลการวิจัย เกษตรกรมีความรู้ และการปฏิบัติที่ปลอดภัย ถูกต้องเพิ่มขึ้นผลการดำเนินการมีส่วนร่วมของชุมชน

คำสำคัญ: เกษตรกรผู้ปลูกพริก, สารเคมีกำจัดศัตรูพืช, ปลอดภัย

¹ นักวิชาการสาธารณสุขชำนาญการ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปราสาท E-mail: kakmint@hotmail.com

Participation of chili farmers in using safe and correct pesticides: Ban Pado, Prasat Subdistrict, Huai Thap Than District, Sisaket Province

Wachira Ngamluan¹

Abstract

This action research aim to study knowledge, practice, and participation in the use of pesticides that is safe and correct for the population that is interested 56 people were willing to participate, consisting of 36 representatives of chili farmers, 17 representatives of community leaders, and 3 people from relevant government agencies using the participatory planning process (A-I-C), a tool used to check validity, content from 3 experts. Knowledge reliability using the Kuder-Richardson method was 0.77. Cronbach's method was used to find an alpha coefficient of 0.82. The data were analyzed with a ready-made program. Presented using descriptive statistics: percentage, mean, and standard deviation. Minimum and maximum values Inferential statistics, the paired t-test, has a significance level of 0.05. For qualitative data, content analysis was used.

The results found that knowledge before development was at a moderate level. mean score was 11.0 after the development. Farmers' knowledge was at a high level. The mean score was 15.03. When comparing the mean score, knowledge about the use of pesticides before and after development increased with statistical significance (p-value < 0.005, 95%CI 3.115 to 4.941). Farmers' use of pesticides before development was at a low level, with an average of 2.33. After development, farmers' practices were at a high level, with an average of 2.92 when comparing the average of practices regarding the use of pesticides before. After the development, the increase was statistically significant (p-value < 0.005, 95%CI 0.480 to 0.690) and the results of the community participatory planning meeting on the use of safe and cheap pesticides There were 6 projects to solve the problem of using pesticides. 1) A project to train farmers in the safe and correct use of pesticides 2) Project to establish a group for making compost from animal manure in the community. 3) A training project to educate farmers on composting and making insect repellents from herbal plants 4) Project to create a demonstration area for integrated agriculture and organic farming areas 5) A study tour project for the Royal Initiative Sufficiency Agriculture Project; and 6) A project to purchase fertilizer pellet presses and powder mixers.

From the research results, farmers have the knowledge and safe practices Accurately increase community participation results.

Keywords: Chili farmer, Pesticides, Safety used

¹Public Health Technical Officer, Health Promoting Hospital, Email: kakmint@hotmail.com

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีลักษณะภูมิอากาศและภูมิประเทศที่เหมาะสมสำหรับการเกษตรกรรม ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม มีการใช้วัสดุ อุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้และเทคโนโลยีทางการเกษตรมาใช้อย่างกว้างขวาง แม้ว่าสารเคมีกำจัดศัตรูพืชจะมีประโยชน์ต่อการควบคุมการระบาดของโรคพืช แมลง และศัตรูพืช แต่ยังพบว่ามีความเป็นพิษต่อร่างกายของมนุษย์ การปนเปื้อนของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ปนเปื้อนในผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร ส่งผลกระทบต่อระบบทางเดินหายใจ ระบบประสาทและระบบกล้ามเนื้อ การนำเข้าสู่สารกำจัดแมลง สารป้องกันกำจัดโรคพืช และสารกำจัดวัชพืชของประเทศไทยตั้งแต่ปีพ.ศ.2560-2564 จำนวน 189,945.51 ตัน, 163,610.99 ตัน, 125,079.10 ตัน, 91,130.15 ตัน และ 128,006.55 ตัน ตามลำดับ คิดมูลค่าเป็นเงิน 26,296 ล้านบาท, 27,022 ล้านบาท, 20,246 ล้านบาท, 28,208 ล้านบาท และ 1,323,929 ล้านบาท ตามลำดับ (สำนักงานควบคุมพืชและวัสดุการเกษตร กรมวิชาการเกษตร, 2564) การควบคุมสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเป็นหน้าที่ของรัฐที่ต้องดำเนินการเพื่อประโยชน์สาธารณะ และคุ้มครองสิทธิของผู้บริโภคตามที่บัญญัติไว้ในกฎหมาย ครอบคลุมมาตรการควบคุมก่อนนำไปใช้ การควบคุมการใช้ระหว่างเพาะปลูก และการควบคุมภายหลังการใช้(มนัส ขยาพัฒน์, ฅณานธิ์ สันตะพันธ์, 2563)

พริก เป็นพืชที่มีความสำคัญในทางเศรษฐกิจ และมีความสำคัญต่อชีวิตประจำวัน เนื่องจากคนไทยมีความนิยมรับประทานอาหารที่มีรสชาติดองข้างจัด จึงนิยมใช้พริกเป็นส่วนประกอบของอาหารประจำวัน เช่น แกงเผ็ด แกงเลียง น้ำพริกต่างๆ ซึ่งสารสกัดที่สำคัญของพริก คือสารแคปไซซิน(Capsaicin) ใช้สำหรับเป็นเครื่องปรุงแต่งรสชาติดองอาหารให้มีรสเผ็ด เช่น พริกแห้ง น้ำพริกเผา พริกแกงและซอสพริก สารสกัดนี้ยังใช้เป็นส่วนผสมของยาช่วยเจริญอาหาร ยาขับลม ยาขับ

ปัสสาวะ ยาแก้ไอ และยาแก้ไข้หวัด เป็นต้น สำหรับพื้นที่เพาะปลูกพริกที่สำคัญ ได้แก่ภาคเหนือ ร้อยละ 37.0 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 35.6 ภาคกลาง และภาคใต้ ร้อยละ 13.5 ของพื้นที่การผลิตทั้งประเทศ จังหวัดที่ปลูกพริกในปริมาณมาก ได้แก่ เชียงใหม่ เพชรบูรณ์ ชัยภูมิ นครราชสีมา ศรีสะเกษ อุบลราชธานี ราชบุรี และสุราษฎร์ธานี เป็นต้น (กองวิจัยและการพัฒนาวิทยาการหลังการเก็บเกี่ยวและแปรรูปผลผลิตการเกษตร กรมวิชาการเกษตร, 2559) การผลิตพริกให้มีคุณภาพ เกษตรกรจำเป็นต้องให้ความดูแลเป็นอย่างดีเนื่องจากมีปัญหาศัตรูพืชมากมายหลายชนิดทั้ง แมลง ไร โรคพืชและวัชพืช บางชนิดมีการระบาดรุนแรง และบางชนิดเป็นศัตรูพืชใหม่ (สำนักวิจัยพัฒนาการอารักขาพืช กรมวิชาการเกษตร, 2557)

ความรู้ (Knowledge) ในการปลูกพริก คือ การรับรู้ที่เกิดจากการเรียนรู้ทางตรง และทางอ้อม เป็นข้อเท็จจริง เป็นความสามารถ ทักษะการคิด การจดจำ การวิเคราะห์ ความเข้าใจของเกษตรกรผู้ปลูกพริกโดยมีโครงสร้างทางปัญญาที่บุคคลสร้างขึ้นเพื่อคลี่คลายสถานการณ์ที่เผชิญ นำมาเชื่อมโยงกับความรู้เดิม ประสบการณ์เดิม สืบเสาะความรู้ร่วมกัน ทำให้มีความรู้ลึกซึ้ง กว้างขวางขึ้น มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับผู้อื่น ขยายทัศนะให้กว้างขึ้น (สุวิทย์ มูลคำและอรทัย มูลคำ, 2545) ประกอบด้วย ความหมาย ชนิด รูปแบบ การเข้าสู่ร่างกาย อาการแสดงความเป็นพิษแบบเฉียบพลัน พิษแบบเรื้อรัง พิษต่อระบบร่างกาย ผลกระทบจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช การอบรมให้ความรู้ การป้องกันตนเองก่อนการฉีดพ่น ขณะฉีดพ่น หลังการฉีดพ่น สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การเก็บรักษา และทำลายภาชนะสารเคมีกำจัดศัตรูพืช จากการศึกษาของ นัสพงษ์ กลิ่นจำปา และดาวิวรรณ เศรษฐีธรรม(2561) เรื่องพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรตำบลป่าไม้งาม อำเภอมะเอย่ง จังหวัดหนองบัวลำภู พบว่าเกษตรกรมีความรู้ระดับปานกลาง ร้อยละ 44.34 ทักษะคิดในระดับปานกลางร้อยละ 55.94

และพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับที่ร้อยละ 57.98 และ ปรารภณา ทัดเทียมพงษ์ อุมพร ฉัตรวิโรจน์ และวสุนธรา รตนภาส(2565) เรื่องความรู้ และพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว: กรณีศึกษาตำบลคุยบ้านโอง อำเภอยะนิง จังหวัดกำแพงเพชร พบว่า ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืชภาพรวมอยู่ในระดับสูง($X = 0.96, S.D. = 0.05$) และพฤติกรรมในการป้องกันตนเองจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชอยู่ในระดับปานกลาง($X = 2.42, S.D. = 0.33$)

การปฏิบัติ(Practice) ในการปลูกพริก คือ เกษตรกรผู้ปลูกพริกมีประสบการณ์ในอดีต หรือเกิดจากการรับรู้มากำหนดเป็นแนวทางปฏิบัติ ประกอบด้วย การเลือกใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ชนิดรูปแบบ การเลือกใช้อุปกรณ์ในการป้องกันตนเอง การป้องกันพืชจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช การป้องกันตนเองก่อนการฉีดพ่น ขณะฉีดพ่น หลังการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช การเก็บรักษา และทำลายภาชนะสารเคมีกำจัดศัตรูพืช จากการศึกษาของมุกธิดา ขำมี และจิราพร ทิพย์พิลา(2563)เรื่องผลการให้ความรู้ด้านความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกพริกบ้านนาเยี่ย ตำบลไร่น้อย อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า พฤติกรรมความปลอดภัยในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกพริก ภาพรวมอยู่ในระดับที่ ร้อยละ 74.0 การปฏิบัติถูกต้องและปฏิบัติมากที่สุดเรื่อง การสวมเสื้อแขนยาวและกางเกงขายาวขณะฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ร้อยละ 94.0 พฤติกรรมการเผาภาชนะบรรจุสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ร้อยละ 54.0

กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม A-I-C ช่วยชุมชนมีส่วนร่วมตัดสินใจและวางแผนสร้างความเข้าใจ สร้างการยอมรับมีความรับผิดชอบในฐานะเจ้าของชุมชน เกิดความรู้สึกรับเป็นเจ้าของ เกิดความสำเร็จสูงจากการระดมแนวคิดเชิงสร้างสรรค์มีความภาคภูมิใจกับผลงานที่ตนมีส่วนร่วม มีเวทีที่

แลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ นำเสนอข้อมูลข้อมูลข่าวสาร ข้อจำกัด ศักยภาพ และความต้องการ ช่วยให้เกิดการระดมพลังสมอง ศึกษา วิเคราะห์ พัฒนาทางเลือกแก้ไขปัญหา พัฒนาความสามารถ มีความรับผิดชอบต่อชุมชน เสริมสร้างพลังชุมชน เกิดกระบวนการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและยั่งยืน (ธีรพงษ์ แก้วหาญ, 2543) การมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้ปลูกพริก โดยใช้กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม A-I-C ส่งผลให้เกษตรกรมีความรู้ มีการปฏิบัติตนในการใช้สารเคมีที่ปลอดภัย และถูกต้อง เกิดผลดีทั้งในด้านประสิทธิภาพ และประสิทธิผลจากการศึกษาของ อรุณรัตน์ ปัญจะกลิ่นเกษร และเพชรรัตน์ ศิริสุวรรณ(2561) เรื่องการพัฒนาศักยภาพการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชที่ถูกต้องและปลอดภัยของเกษตรกรตำบลดอนโอง อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด โดยการประชุมวางแผนแบบมีส่วนร่วม(AIC) คะแนนเฉลี่ยความรู้เกี่ยวกับการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01(p-value = 0.009) คะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมเกี่ยวกับการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01(p-value < 0.001)

และคะแนนเฉลี่ยการรับรู้ความเสี่ยงในการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ระดับ 0.01(p-value = 0.001) ก่อนเข้าร่วมโครงการเกษตรกรมีระดับโคลีนเอสเทอเรส ระดับเสี่ยงและไม่ปลอดภัย ร้อยละ 100 หลังเข้าร่วมโครงการเกษตรกรมีระดับโคลีนเอสเทอเรส ระดับปกติและปลอดภัย ร้อยละ 83.87

จังหวัดศรีสะเกษ ประกอบด้วย 22 อำเภอ 206 ตำบล 2,633 หมู่บ้าน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น 217 แห่ง ประชากรทั้งสิ้น 1.472 ล้านคน รายได้ต่อหัวต่อคน 80,747 บาท พื้นที่ทำการเกษตรจำนวน 4,244,505 ไร่ คิดเป็นร้อยละ 77.27 ของพื้นที่ทั้งหมด พริกนับเป็นพืชผักเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัดศรีสะเกษ โดยในปีผลิต 2563/2564 มีพื้นที่ปลูกจำนวน 10,210 ไร่ มาก

เป็นอันดับที่ 4 ของประเทศ คิดเป็นร้อยละ 6.34 ของพื้นที่ปลูกพริกทั้งประเทศ(160,943ไร่) อำเภอที่มีพื้นที่ปลูกพริกมากที่สุด 3 ลำดับแรก ได้แก่ อำเภอกันทรารมย์ อำเภอขามเฒ่า และอำเภออุทุมพรพิสัย พันธุ์พริกที่นิยมปลูกได้แก่ พันธุ์ลูกผสม พันธุ์จินดา และพันธุ์พื้นเมือง จากการศึกษาสภาพปัญหาในการผลิตพริกของจังหวัดศรีสะเกษ ซึ่งวิเคราะห์โดยสำนักงานเกษตรจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า สินค้าไม่ได้รับรองมาตรฐานการผลิต ราคาผลผลิตมีความผันผวนสูง ต้นทุนการผลิตสูง ขาดการรวมกลุ่มการผลิต และขาดช่องทางการตลาดใหม่(ผลการดำเนินงาน10+1การขับเคลื่อนวาระจังหวัดศรีสะเกษ ,2563-2565) สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดศรีสะเกษ มีหน้าที่ดูแลด้านสุขภาพและอนามัยของประชาชน มีสถานบริการสาธารณสุขระดับตติยภูมิ จำนวน 1 แห่ง ระดับทุติยภูมิจำนวน 22 แห่ง และระดับปฐมภูมิ คือโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล สังกัดกระทรวงสาธารณสุข จำนวน 137 แห่ง สังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัดศรีสะเกษ 117 แห่ง อัตราป่วยจากพิษสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (ต่อแสนประชากร) ระหว่างปี 2561-2565 ดังนี้ 13.49, 9.37,7.86,35.76,และ 4.78 ตามลำดับ อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษประกอบด้วย 6 ตำบล 81 หมู่บ้าน จำนวนครัวเรือน 9,165 ครัวเรือน มีประชากรรวม 42,194 คน และตำบลปราสาท อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ มีจำนวนหมู่บ้าน 16 หมู่บ้าน จำนวนครัวเรือน 1,445 ครัวเรือน ประชากรรวม 8,639 คน อัตราป่วยจากพิษสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (ต่อแสนประชากร) ระหว่างปี 2561-2565 ดังนี้ 20.94,0.00,7.20,7.50,และ 3.70 ตามลำดับ ผลการดำเนินงานของโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปราสาท ปีพ.ศ. 2565 พบสารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเลือดของเกษตรกร มีระดับความเสี่ยงร้อยละ 25.0 และระดับไม่ปลอดภัย ร้อยละ 55.0 ตามลำดับ (โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปราสาท,2565) บ้านปะโด๊ะ ตำบลปราสาท อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ

มีจำนวนครัวเรือน 198 ครัวเรือน ประชากรรวม 825 คน มีพื้นที่รวมทั้งหมด 2,723 ไร่ พื้นที่อยู่อาศัย 273 ไร่ พื้นที่ป่าสงวน 737 ไร่ และพื้นที่ทำการเกษตร 1,713 ไร่ อาชีพหลัก ได้แก่ การทำนา อาชีพเสริม ได้แก่ ปลูกพริก สวนยางพารา มีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชทุกหลังคาเรือน โดยเฉพาะการปลูกพริกเกษตรกรจะใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเพื่อเพิ่มผลผลิตทางการเกษตรและป้องกันศัตรูพืช

ผู้วิจัยมีความสนใจในการศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้ปลูกพริก ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ปลอดภัย และถูกต้อง บ้านปะโด๊ะ ตำบลปราสาท อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ เพื่อสร้างการรับรู้การมีส่วนร่วม ร่วมคิดวิเคราะห์ ร่วมแก้ไขปัญหาของตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกพริก ตัวแทนแกนนำชุมชน และตัวแทนหน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง โดยทุกภาคส่วนได้ร่วมกันวิเคราะห์ปัญหา ดำเนินการแก้ไขปัญหา ให้เกษตรกรผู้ปลูกพริกมีความรู้ และปฏิบัติตนเองในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ปลอดภัยและถูกต้องเพิ่มมากยิ่งขึ้น

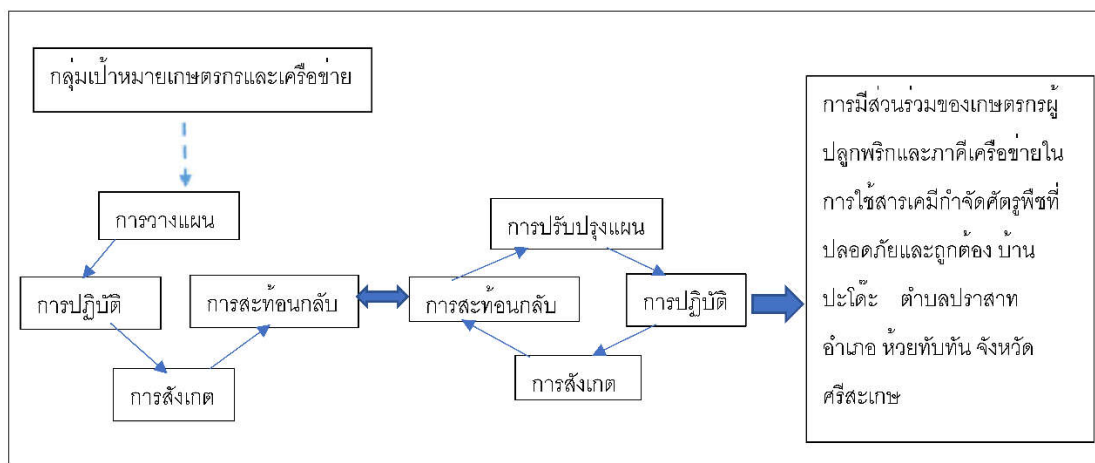
คำถามการวิจัย

เกษตรกรผู้ปลูกพริกมีส่วนร่วมในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ปลอดภัย และถูกต้อง บ้านปะโด๊ะ ตำบลปราสาท อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ เป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ปลอดภัยและถูกต้อง บ้านปะโด๊ะ ตำบลปราสาท อำเภอห้วยทับทัน จังหวัดศรีสะเกษ

กรอบแนวคิดการวิจัย

รูปภาพ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) โดยประยุกต์ใช้กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม A-I-C ประชากรที่ศึกษาประกอบด้วยตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกพริกจำนวน 36 คน ตัวแทนแกนนำชุมชนที่เข้าร่วมในการวิจัย ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน 1 คน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 2 คน สมาชิกองค์การบริหารส่วนตำบล 1 คน ตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้าน 10 คน และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน 3 คน ตัวแทนหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบลปรางสาท 1 คน และเจ้าพนักงานสาธารณสุขปฏิบัติงาน และผู้ช่วยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปรางสาท 2 คน รวมทั้งหมด 56 คน ทำการศึกษาวิจัยในระหว่างวันที่ 20 เมษายน 2566 – 30 กันยายน 2566

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ศึกษา ประกอบด้วย ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกพริกจำนวน 36 คน ตัวแทนแกนนำชุมชนที่เข้าร่วมในการวิจัย ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้าน 1 คน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน 2 คน สมาชิกองค์การบริหารส่วน

ตำบล 1 คน ตัวแทนคณะกรรมการหมู่บ้าน 10 คน และอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน 3 คน ตัวแทนหน่วยราชการที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย ตัวแทนจากองค์การบริหารส่วนตำบลปรางสาท 1 คน และเจ้าพนักงานสาธารณสุข ปฏิบัติงาน และผู้ช่วยเจ้าหน้าที่สาธารณสุขโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบลปรางสาท 2 คน รวมทั้งหมด 56 คน ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนเมษายน 2566 – กันยายน 2566

ขั้นตอนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการ (Action Research) แบ่งออกเป็น 2 ระยะคือ ระยะเตรียมการวิจัย ระยะดำเนินการวิจัยและประเมินผล

ระยะเตรียมการวิจัย มีกิจกรรมที่สำคัญคือการประสานงานกับพื้นที่เป้าหมาย ศึกษาข้อมูลเบื้องต้น สร้างสัมพันธภาพที่ดีกับกลุ่มเป้าหมาย ขอความร่วมมือในการวิจัย จัดประชุมชี้แจงสร้างความเข้าใจ เตรียมความพร้อมก่อนดำเนินการวิจัย

ระยะดำเนินการวิจัย มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

1. การศึกษาและการวิเคราะห์สภาพปัญหา ศึกษาข้อมูล และวิเคราะห์สภาพปัญหาในปัจจุบันในกลุ่มประชากร 3 กลุ่ม ประกอบด้วย ตัวแทนเกษตรกร

ผู้ปลูกพริก ตัวแทนแกนนำชุมชน และตัวแทนหน่วย
ราชการที่เกี่ยวข้อง

2.การประชุมโดยใช้กระบวนการวางแผน
แบบมีส่วนร่วม A-I-C ผู้วิจัยดำเนินการจัดประชุมตาม
กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมทุกขั้นตอน

3.การดำเนินการตามแผนงาน/โครงการ การ
มีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในใช้สารเคมีกำจัด
ศัตรูพืชที่ปลอดภัย และถูกต้อง โดยใช้การมีส่วนร่วม
เป็นแนวทางในการดำเนินงาน

3.ระยะประเมินผลการดำเนินงาน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ (Interview) ใช้วัดความรู้และ
การปฏิบัติ ประกอบด้วย การวิจัยข้อมูลทั่วไปด้าน
คุณลักษณะ ของตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกพริก ความรู้
เกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การปฏิบัติในการ
ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ปัญหา/อุปสรรค และ
ข้อเสนอแนะ ก่อน และหลังการพัฒนา ประกอบด้วย 4
ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปด้านคุณลักษณะส่วน
บุคคล ของเกษตรกรผู้ปลูกพริกที่เกี่ยวกับ เพศ อายุ
สถานภาพสมรส การศึกษา อาชีพ รายได้ และ
ระยะเวลาการปลูกพริก

ส่วนที่ 2 ความรู้เกี่ยวกับสารเคมีกำจัด
ศัตรูพืช การสะสมของสารพิษในร่างกายและการ
ป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ก่อน และ
หลังการพัฒนา ซึ่งผู้วิจัยได้ประยุกต์ และสร้างขึ้นจาก
การทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการมี
ส่วนร่วมของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในการใช้สารเคมีกำจัด
ศัตรูพืชที่ถูกต้อง และปลอดภัย จำนวน 16 ข้อเป็น
คำถามแบบเลือกตอบโดยแบ่งออกเป็น 3 ตัวเลือก คือ
ใช่, ไม่ใช่ และไม่ทราบเกณฑ์การให้คะแนน ตอบถูกให้
1 คะแนน ตอบผิดหรือไม่ทราบให้คะแนน 0 คะแนน
วัดประเมิน 2 ครั้ง ก่อนและหลังดำเนินการ และ
เปรียบเทียบความรู้ก่อนและหลังการพัฒนาประเมินผล
ด้วยระดับคะแนนความรู้แบบอิงเกณฑ์ของ Bloom

(1975) การคิดคะแนนความรู้ระดับมากคะแนนตอบถูก
ร้อยละ 80 ขึ้นไป,ความรู้ระดับปานกลางคะแนนตอบ
ถูกร้อยละ 60-79 และความรู้ระดับน้อยคะแนนตอบถูก
น้อยกว่า ร้อยละ 60

ส่วนที่ 3 การปฏิบัติในการใช้สารเคมีกำจัด
ศัตรูพืช การป้องกันการสะสมพิษของสารเคมีกำจัด
ศัตรูพืช และการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัด
ศัตรูพืชก่อน และหลังการพัฒนา ซึ่งผู้วิจัยได้ประยุกต์
และสร้างขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมงานวิจัยที่
เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของเกษตรกรผู้ปลูกพริกใน
การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ถูกต้อง และปลอดภัย
จำนวน 16 ข้อ เป็นคำถามแบบมาตราส่วนการ
ประมาณค่า (Rating scale) วัดประเมิน 2 ครั้ง ก่อน
และหลังดำเนินการ และเปรียบเทียบการปฏิบัติก่อน
และหลังการพัฒนา ประเมินผลจากการปฏิบัติประจำ
คือ ปฏิบัติทุกครั้งในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเท่ากับ
3 คะแนน, การปฏิบัติบางครั้ง คือ ปฏิบัติบางครั้งไม่
สม่ำเสมอในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเท่ากับ 2
คะแนน และการไม่ปฏิบัติ คือ ไม่ปฏิบัติในการใช้
สารเคมีกำจัดศัตรูพืชเท่ากับ 1 คะแนน การคิดคะแนน
วัดเป็นแบบช่วงสเกล (Interval scale) ใช้เกณฑ์การ
แบ่งระดับแบบอิงเกณฑ์ของ บุญชม ศรีสะอาด (2545)
ดังนี้ช่วงกว้างหัวท้าย 0.50-0.51 และระหว่างกลาง 1.0
ดังนี้ ค่าเฉลี่ย 2.50 – 3.00 หมายถึง ระดับการปฏิบัติ
มาก ,ค่าเฉลี่ย 1.50 – 2.49 หมายถึง ระดับการปฏิบัติ
ปานกลาง,ค่าเฉลี่ย 1.00 – 1.49 หมายถึง ระดับการ
ปฏิบัติน้อย

ส่วนที่ 4 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะ
เกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้
ปลูกพริกจำนวน 4 ข้อเป็นคำถามแบบปลายเปิดใช้การ
วิเคราะห์เชิงเนื้อหา

แนวทางการสนทนากลุ่ม (Focus group
discussion) การสนทนากลุ่มประกอบด้วยคัดเลือก
ตัวแทนเกษตรกรผู้ปลูกพริก จำนวน 9 คน ตัวแทนแกน
นำชุมชน จำนวน 6 คน และตัวแทนหน่วยราชการที่

เกี่ยวข้อง จำนวน 1 คน รวมจำนวน 16 คนกำหนดกิจกรรมการสนทนากลุ่มก่อน และหลังการพัฒนากระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม A-I-C จำนวน 2 ครั้งๆ ละประมาณ 3 ชั่วโมง เพื่อค้นหาปัญหา แนวทางการแก้ไขปัญหา และการใช้กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม A-I-C โดยการสังเกตการมีส่วนร่วมของตัวแทนทุกกลุ่ม มันทักผลการสนทนากลุ่ม นำมาวิเคราะห์บริบท ตรวจสอบความถูกต้อง สรุปผล ประเมินผลการมีส่วนร่วม และเขียนรายงานการมีส่วนร่วมของเกษตรกรและภาคีเครือข่าย

แบบบันทึกการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Observation as Participation) การสังเกตเป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยใช้สำหรับ สังเกตการดำเนินกิจกรรมของผู้เข้าร่วมโครงการนำมาวิเคราะห์บริบท ตรวจสอบความถูกต้อง สรุปผล ประเมินผลการมีส่วนร่วม และเขียนรายงานการมีส่วนร่วม

แบบสัมภาษณ์ (Interview) ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน ผลการทดสอบค่าอำนาจการจำแนก (Discrimination) ด้วยวิธีการของ Kuder Richardson โดยใช้สูตร KR-20 ทุกข้อคำถามมีค่าอยู่ระหว่าง 0.2 - 0.8 และทดสอบความเที่ยง (Reliability) ด้วยวิธีการของครอนบาช (Cronbach" Method) ด้านความรู้และการปฏิบัติในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกพริกได้ค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cocfficient of Alpha) เท่ากับ 0.80

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลจากเครื่องมือ 2 ส่วน

1.ข้อมูลเชิงปริมาณ การเก็บข้อมูลเชิงปริมาณจากแหล่งข้อมูล นำข้อมูลมาตรวจสอบความครบถ้วนความถูกต้อง บันทึกในโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำหรับวิเคราะห์ข้อมูล

2.ข้อมูลเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากแหล่งข้อมูล การบันทึกการสนทนากลุ่ม การ

บันทึกเสียงการสนทนากลุ่ม การประชุมเชิงปฏิบัติการ บันทึกการสังเกต การสัมภาษณ์ สรุปประเด็นเชิงเนื้อหา

สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัยใช้สถิติเชิงพรรณนา ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสูงสุด และค่าต่ำสุด ประเมินระดับความรู้ และระดับการปฏิบัติเปรียบเทียบความแตกต่างด้วยค่าเฉลี่ยคะแนนก่อนและหลังการพัฒนาโดยใช้สถิติ Paired t-test , Microsoft Excel และค่าช่วงเชื่อมั่น 95% CI ที่ระดับนัยสำคัญ 0.05 ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา

จริยธรรมการวิจัย

ผู้วิจัยให้ความสำคัญและการตระหนักถึงสิทธิส่วนบุคคล ของผู้เข้าร่วมการวิจัยในครั้งนี้เป็นอย่างยิ่ง ซึ่งผู้วิจัยให้ความสำคัญเป็นลำดับแรกเพื่อป้องกันมิให้เกิดผลในเชิงลบ เช่น การกีดกัน ความเครียดหรือละเมิดต่อสิทธิส่วนบุคคล ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสภาพจิตใจของผู้เข้าร่วมวิจัย ผู้วิจัยจึงได้กำหนดแนวทางการรักษาจริยธรรมไว้ ผู้วิจัยได้เสนอขออนุมัติโครงการวิจัยต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ของสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดศรีสะเกษ และได้รับการพิจารณารับรองด้านจริยธรรมการวิจัย ตามหนังสือรับรอง SPPH 2023-072 ลงวันที่ 18 เมษายน 2566

ผลการวิจัย

เกษตรกรผู้ปลูกพริกที่มีความสนใจ ยินดี เต็มใจ และ สม่ครใจ เข้าร่วมโครงการจำนวน 36 คน พบว่าส่วนใหญ่เป็น เพศหญิงร้อยละ 63.9 อายุเฉลี่ย 49.8 ปี อายุสูงสุด 67 ปี อายุต่ำสุด 25 ปี สถานภาพสมรสคู่ร้อยละ 88.9 จบการศึกษาระดับประถมศึกษาร้อยละ 83.3 มีอาชีพทำนาร้อยละ 97.2 รายได้เฉลี่ยต่อเดือน 3001-6000 บาทร้อยละ 72.2 และมีระยะเวลาในการปลูกพริก 1-5 ปี ร้อยละ 52.8 ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนความรู้ ก่อนและหลังการพัฒนา โดยใช้สถิติ Paired t-test (n=36)

ผลการเปรียบเทียบความรู้ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช										
	Mean	S.D.	95% C I	t-test	df	p-value				
ก่อนการพัฒนา	11.00	2.597	3.115 ถึง 4.941	8.954	35	<0.005				
หลังการพัฒนา	15.03	0.971								
ภาพรวมก่อนการพัฒนา	Mean=11.00 S.D.= 2.597									
ภาพรวมหลังการพัฒนา	Mean=15.03 S.D.= 0.971									

จากตารางที่ 1 การเปรียบเทียบความรู้ก่อนและหลังการพัฒนา พบว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยความรู้ของเกษตรกรผู้ปลูกพริก ก่อนการพัฒนาและหลังการพัฒนาเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value < 0.005, 95%CI-4.200 ถึง 5.300)

คะแนนทั้งหมด 16 คะแนน ผลการเปรียบเทียบความ

ตารางที่ 2 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนการปฏิบัติ ก่อนและหลังการพัฒนาโดยใช้สถิติ Paired t-test (n=36)

ผลการเปรียบเทียบการปฏิบัติในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช										
	Mean	S.D.	95% C I	t-test	df	p-value				
ก่อนการพัฒนา			0.480 ถึง 0.690	11.277	35	<0.005				
หลังการพัฒนา										
ภาพรวมก่อนการพัฒนา	Mean=2.33 S.D.= 0.300									
ภาพรวมหลังการพัฒนา	Mean=2.92 S.D.= 0.110									

จากตารางที่ 2 การเปรียบเทียบการปฏิบัติ ก่อนและหลังการพัฒนา พบว่า ค่าเฉลี่ยการปฏิบัติของเกษตรกรผู้ปลูกพริกทั้งหมด 36 คน ก่อนการพัฒนาเท่ากับ 2.33 และหลังการพัฒนาเท่ากับ 2.92 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยการปฏิบัติเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (p-value < 0.005, 95%CI-0.480 ถึง 0.690)

สรุป และอภิปรายผล

1.ด้านความรู้ในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ปลอดภัยและถูกต้องของเกษตรกรผู้ปลูกพริก พบว่าเกษตรกรผู้ปลูกพริกมีค่าคะแนนเฉลี่ยความรู้จากคะแนนทั้งหมด 16 คะแนน ก่อนการพัฒนาเท่ากับ 11.00 คะแนน หลังจากดำเนินการพัฒนาการมีส่วนร่วมโดยใช้กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม A-1-C และจัดอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรผู้ปลูกพริก พบว่าคะแนนเฉลี่ยความรู้หลังการพัฒนาเท่ากับ 15.03

คะแนน และผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยความรู้ของเกษตรกรผู้ปลูกพริก ก่อนการพัฒนาและหลังการพัฒนา เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.005$, 95%CI-4.200 ถึง 5.300) สอดคล้องกับการศึกษาของ อรุณรัตน์ ปีจะกลั่นเกสร และคณะ(2561) เรื่องการพัฒนาศักยภาพการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชที่ถูกต้องและปลอดภัยของเกษตรกร ตำบลดอนโอง อำเภอโพธิ์ชัย จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าหลังเข้าร่วมโครงการเกษตรกรมีคะแนนเฉลี่ยเกี่ยวกับการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชเพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01($p\text{-value} = 0.009$) และมีคะแนนเฉลี่ยของทัศนคติในการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชเพิ่มขึ้นเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01($p\text{-value} = 0.001$) และมีคะแนนเฉลี่ยพฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกัน และกำจัดศัตรูพืชเพิ่มขึ้นเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระดับ 0.01

($p\text{-value} < 0.001$) และ วันปิติ ธรรมศรีและคณะ(2564) เรื่อง ความรู้ ทัศนคติ และพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดแมลงของเกษตรกรที่ปลูกข้าวโพด อำเภอศรีรัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ พบว่า เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 92.0 ทัศนคติส่วนใหญ่อยู่ในระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 97.0 และพฤติกรรมส่วนใหญ่อยู่ในระดับดีมาก คิดเป็นร้อยละ 98.0 ความสัมพันธ์ปัจจัยส่วนบุคคลกับความรู้ความเข้าใจ ทัศนคติและพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดแมลง โดยใช้ฟิชเชอร์เอ็กแซค(Fisher's exact test) พบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ อายุ เพศ ระดับการศึกษารายได้ต่อปี และประสบการณ์ในการปลูกข้าวโพด มีความสัมพันธ์กับความรู้ ความเข้าใจ ทัศนคติและพฤติกรรมการใช้สารเคมีของเกษตรกร($p\text{-value} < 0.01$)

2. ด้านการปฏิบัติในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกพริกพบว่า ค่าเฉลี่ยการปฏิบัติของเกษตรกรผู้ปลูกพริกทั้งหมด 36 คนก่อนการ

พัฒนาเท่ากับ 2.33 หลังจากดำเนินการพัฒนาการมีส่วนร่วมโดยใช้กระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วม A-1-C และจัดอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรผู้ปลูกพริกพบว่าค่าเฉลี่ยการปฏิบัติหลังการพัฒนาเท่ากับ 2.92 ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยการปฏิบัติ เพิ่มขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p\text{-value} < 0.005$, 95%CI 0.480 ถึง0.690) สอดคล้องกับอนันต์ บุญประกอบและคณะ(2561) เรื่องการพัฒนารูปแบบการป้องกันอันตรายและควบคุมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเกษตรกรแบบมีส่วนร่วมของภาคเครือข่ายในชุมชน ตำบลร่อนทอง อำเภอสตึก จังหวัดบุรีรัมย์ พบว่าหลังการได้รับรูปแบบกลุ่มเป้าหมายมีความรู้เฉลี่ยในการป้องกันอันตรายและควบคุมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเกษตรกรในระดับต่ำ(7.4+1.6 คะแนน)ไปเป็นระดับสูง(10.4+1.6 คะแนน) มีการปฏิบัติและการมีส่วนร่วมในการป้องกันอันตรายและควบคุมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเกษตรกรอยู่ในระดับมากกว่าก่อนการพัฒนา และสุภาพร ภูมิเวียงศรีและคณะ (2564) พบว่าหลังได้รับการพัฒนาในประชากรกลุ่มตัวอย่างมีระดับความรู้รวมทั้งการปฏิบัติเพื่อป้องกันอันตรายจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช และมีส่วนร่วมในการจัดการปัญหาสารเคมีกำจัดศัตรูพืชเพิ่มมากขึ้นมีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ($p\text{-value} < 0.001$)

3.ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน การสนับสนุนจากแกนนำชุมชน หน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้องในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกพริก ตัวแทนแกนนำชุมชน และตัวแทนหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง ได้เข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมจนเกิดผลผลิตแผนงาน/โครงการซึ่งได้แบ่ง ออกเป็น 3 ประเภท (1) โครงการที่ชุมชนสามารถดำเนินการได้เอง (2) โครงการที่ชุมชนต้องร่วมดำเนินการและ หรือขอความร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง และ(3)โครงการที่ชุมชนต้องขอความ

ร่วมมือจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และหน่วยงานราชการที่เกี่ยวข้อง มีจำนวนทั้งหมด 6 โครงการ โครงการที่ดำเนินการเสร็จแล้ว มีจำนวน 1 โครงการ คือ (1)โครงการอบรมให้ความรู้เกษตรกรผู้ปลูกพริกในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ปลอดภัยและถูกต้อง , โครงการที่มีแผนดำเนินการต่อไป มีจำนวน 1 โครงการ (2)โครงการจัดทำพื้นที่สาธิตสาธิตการเกษตรแบบผสมผสานและพื้นที่เกษตรอินทรีย์ โครงการที่อยู่ระหว่างดำเนินการ มีจำนวน 4 โครงการ คือ (3)โครงการจัดตั้งกลุ่มการทำปุ๋ยหมักจากมูลสัตว์ในชุมชน,(4)โครงการอบรมให้ความรู้เกษตรกรในการปุ๋ยหมัก การทำสารไล่แมลงจากพืชสมุนไพร,(5)โครงการจัดซื้อเครื่องอัดปุ๋ยเม็ดและเครื่องตีป่น และ(6)โครงการศึกษาดูงานโครงการพระราชดำริเกษตรพอเพียง สอดคล้องกับฉันทนา ภูพวง (2560) ศึกษาเรื่องการพัฒนา รูปแบบการลดละเลิกการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเกษตรกรบ้านแดงหม้อ ตำบลแดงหม้อ อำเภอลือโขง จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชมีผลกระทบต่อสัตว์น้ำ สัตว์เลี้ยง , การพัฒนา รูปแบบการลดละเลิกการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในเกษตรกรมีกระบวนการพัฒนา 4 ระยะ คือ ระยะการวางแผน ระยะปฏิบัติตามแผน ระยะสังเกต และระยะสะท้อนกลับ การประเมินผล พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีค่าคะแนนเฉลี่ยความรู้การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ($P\text{-value}>0.05$) และกลุ่มตัวอย่างมีค่าคะแนนเฉลี่ยของพฤติกรรมและทัศนคติต่อการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชก่อนและหลังเข้าร่วมโครงการมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ($P\text{-value}<0.05$) การเปรียบเทียบระดับเอ็นไซม์โคลีนเอสเตอเรสในเลือดของกลุ่มตัวอย่าง ก่อนเข้าร่วมโครงการอยู่ในระดับเสี่ยงและไม่ปลอดภัยร้อยละ 58.2 และหลังดำเนินการโครงการกลุ่มตัวอย่างอยู่ในระดับเสี่ยงและไม่ปลอดภัยร้อยละ 24.2 และบุญเลี้ยง สุพิมพ์ และคณะ(2565) เรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนในการ

ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร: การพัฒนา การนำไปปฏิบัติ และการประเมินผล พบว่าการประเมินผลการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร การที่เกษตรกรจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ไม่ปลอดภัยและไม่เหมาะสมให้เป็นพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ปลอดภัยและเหมาะสม เกษตรกรต้องเกิดความตระหนัก และมีความต้องการที่จะปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ผสมกับการที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและสนับสนุนให้เกิดการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมตั้งแต่กระบวนการค้นหาปัญหา จัดลำดับความสำคัญของปัญหา วิเคราะห์หาสาเหตุของปัญหา กำหนดกิจกรรมหรือโครงการ การดำเนินกิจกรรมของโครงการ ติดตาม ประเมินผลการดำเนินกิจกรรมหรือโครงการ สุดท้ายคือร่วมกันสรุปผลการดำเนินกิจกรรมของโครงการ ปัญหาและอุปสรรคที่พบ การกำหนดแนวทางแก้ไข และพัฒนากิจกรรมหรือโครงการสำหรับการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม จึงจะทำให้การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรสามารถเกิดขึ้นได้อย่างแท้จริง มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1.ความรู้ของเกษตรกรผู้ปลูกพริกตอบถูกน้อยที่สุดคือรูปแบบของสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ใช้ในการปลูกพริก เช่น แบบละอองสาร แบบผงแป้ง ร้อยละ 50.0 และต้องจัดหาสารเคมีมาใช้สำหรับ กำจัดหญ้าฆ่าหญ้าหรือใช้ยาคุมหญ้า ฆ่าแมลงและแก๊สเชื้อราที่จะเกิดในพริก การไม่เคยผ่านการอบรมหรือการได้รับความรู้เกี่ยวกับการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ต้องรวบรวมข้อมูลเพื่อนำเข้าไว้สำหรับดำเนินการจัดอบรมให้ความรู้แก่เกษตรกรต่อไป

2.การปฏิบัติของเกษตรกรต้องรวบรวมข้อมูลความตระหนักในการใช้สารเคมีในปริมาณที่ถูกต้อง

การใช้ปากเป่า หรือดูดหัวฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช เมื่อหัวฉีดอุดตัน การไม่อ่านฉลากข้างภาชนะบรรจุสารเคมี การไม่ยอมใส่อุปกรณ์เพื่อป้องกันสารเคมีกำจัดศัตรูพืชขณะผสม และฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช การเก็บภาชนะที่บรรจุสารเคมีไว้สำหรับขายต่อ การไม่เคยผ่านการอบรมหรือการได้รับความรู้เกี่ยวกับการป้องกันอันตรายจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และการทำลายภาชนะที่ใช้บรรจุสารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ใช้หมดแล้ว เพื่อนำไปใช้ในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน การวางแผนงาน/โครงการในระดับชุมชน การจัดตั้งกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกพริก จัดทำข้อตกลงการปฏิบัติให้เป็นแนวทางเดียวกันโดยยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริ พร้อมทั้งสร้างการมีส่วนร่วม ความตระหนัก ความรับผิดชอบต่อผู้บริโภค และใช้ในการฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการต่อไป

3.การมีส่วนร่วมของชุมชน ต้องเน้นกระบวนการให้ชุมชนแสดงความคิดเห็นที่มีความหลากหลายเกี่ยวกับสถานการณ์และสภาพปัญหา ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในอนาคตที่จะเกิดขึ้นจากการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ต้องมีการวางแผนแก้ไขปัญห การร่วมกันตัดสินใจเลือกแนวทางการแก้ปัญหาจะทำให้เกิดกระบวนการวางแผนแบบมีส่วนร่วมของชุมชน และมีการดำเนินอย่างต่อเนื่องพร้อมทั้งต้องสร้างเสริมให้เกษตรกรมีจริยธรรม มีความรับผิดชอบต่อสังคม ชุมชน

4.การดำเนินงานตามแผนงาน/โครงการ ที่ได้จากการประชุมวางแผนแบบมีส่วนร่วม (A-I-C) จะต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย เช่น เกษตรผู้ปลูกพริก แกนนำชุมชน, อาสาสมัครสาธารณสุข และประชาชนในชุมชน จึงจะทำให้โครงการประสบผลสำเร็จได้

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1.การศึกษารูปแบบ กลวิธีต่างๆ ในการสร้างความตระหนัก การรับรู้พิษภัยของสารเคมีกำจัดศัตรูพืช การสร้างเสริมกระบวนการเรียนรู้ การปรับเปลี่ยน

พฤติกรรมสุขภาพในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช การสนทนากลุ่มแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างเกษตรกรในพื้นที่ การบริหารจัดการความรู้ให้สอดคล้องกับบริบทวิถีชีวิตของเกษตรกร การใช้สื่อเทคโนโลยีที่เหมาะสม และการสื่อสารเพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตที่ดีของเกษตรกร

2.การศึกษาแนวทางในการปฏิบัติ เพื่อค้นหานวัตกรรมด้านการเกษตรในพื้นที่ให้มีความปลอดภัย ถูกต้อง และเหมาะสม การส่งเสริมสนับสนุนผู้นำเกษตรกร เกษตรกรตัวอย่าง และการศึกษาดูงานโครงการที่ประสบความสำเร็จในพื้นที่ใกล้เคียง

กิตติกรรมประกาศ

กราบขอบพระคุณ คุณประมวล สุตะพันธ์ สาธารณสุขอำเภอห้วยทับทัน ,เภสัชกรอาคม สมบัติ โรงพยาบาลห้วยทับทัน และคุณสุรัชย์ จันทศรี สำนักงานสาธารณสุขอำเภอห้วยทับทัน ที่ได้กรุณาตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหาของเครื่องมือ และให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ ทำให้เครื่องมือในการทำวิจัยมีความถูกต้อง ครบถ้วน สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นและกราบขอบพระคุณ คุณสุรินทร์ เมืองจันทร์ ผู้ใหญ่บ้านปะโต๊ะที่ให้การสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาวิจัย และได้อนุเคราะห์ให้ทำการศึกษาในพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐมน ภูพวก (2560) ศึกษาเรื่องการพัฒนาารูปแบบ การลดละเลิกการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชใน เกษตรกรบ้านแดงหม้อ ตำบลแดงหม้อ อำเภอ เชื่องใน จังหวัดอุบลราชธานี; วารสารอาหารและ ยา,ฉบับเดือน กันยายน-ธันวาคม 2560,49-58
- ธีรพงษ์ แก้วหาญ (2543). กระบวนการเสริมสร้าง ชุมชนเข้มแข็งประชาคมประชาสังคม.พิมพ์ครั้งที่ 4. ขอนแก่น:ศูนย์ฝึกอบรมและพัฒนาการ สาธารณสุขมูลฐานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
- นัสพงษ์ กลิ่นจำปา และดาวิวรรณ เศรษฐธรรม (2561) เรื่องพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของ เกษตรกร ตำบลป่าไผ่ อำเภอเมือง จังหวัด

- หนองบัวลำภู ;วารสารสคร.9,25 (2)26-34.
- บุญเลี้ยง สุพิมพ์และคณะ(2565) เรื่อง การมีส่วนร่วม
ของชุมชนในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการใช้
สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกร: การพัฒนา
การนำไปปฏิบัติ และการประเมินผล;วารสาร
เทคโนโลยีภาคใต้,15(1)149-159.
- ปรารธนา ทัดเทียมพงษ์ อุมพร ฉัตรวิโรจน์ และ
วสุนธรา รตโนภาส(2565) เรื่องความรู้และ
พฤติกรรมการป้องกันตนเองจากการใช้สารเคมี
กำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกข้าว:
กรณีศึกษาตำบลคุยบ้านโอง อำเภอราม
กระด่าย จังหวัดกำแพงเพชร ;วารสารพุทธ
ศาสตร์ มจร อุบลราชธานี ,4(2)1721-1730.
- มนัส ขยพัฒน์,ฉานทิพย์ สันตะพันธุ์,2563)เรื่องปัญหา
การควบคุมสารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชตกค้าง
ในผักและผลไม้ของประเทศไทย,วารสารวิชาการ
มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ,9(1) 76-85
- มุกธิดา ขำมี และจิราพร ทิพย์พิลา(2563)เรื่องผลการ
ให้ความรู้ด้านความปลอดภัยในการใช้สารเคมี
กำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกพริกบ้านนา
เยี่ย ตำบลไธสง อำเภอมือง จังหวัด
อุบลราชธานี; วารสารการแพทย์และการ
สาธารณสุข มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี,3(1)13-
24
- วันปิติ ธรรมศรี สิริพร พรหมอุทัย วนิดา บุษยาตรัส และ
สุขุมารณ์ ศาลางาม(2564) เรื่องความรู้
ทัศนคติ และพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัด
แมลงของเกษตรกรที่ปลูกข้าวโพด อำเภอศรี
รัตนะ จังหวัดศรีสะเกษ;วารสารวิทย์ เทคโนโลยี
หัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ,7(2)71-81
- สุวิทย์ มูลคำและอรทัย มูลคำ.(2545).วิธีจัดการเรียนรู้:
เพื่อพัฒนากระบวนการคิด.กรุงเทพฯ:โรงพิมพ์
ภาพพิมพ์.
- สุภาพร ภูมิเวียงศรี และคณะ(2564) เรื่องการพัฒนา
รูปแบบการจัดการปัญหาสารเคมีกำจัดศัตรูพืช
ปนเปื้อนในผัก ผลไม้และผลิตภัณฑ์ทางการ
เกษตรอย่างยั่งยืน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
และภาคีเครือข่ายอำเภอหนองนาคำ จังหวัด
ขอนแก่น;วารสารวิจัยและพัฒนาระบบสุขภาพ
,14(2)36-45.
- อรุณรัตน์ ปัญจะกลิ่นเกสรและเพชรรัตน์ ศิริสุวรรณ
(2561) เรื่องการพัฒนาศักยภาพการใช้สารเคมี
ป้องกันและกำจัดศัตรูพืชที่ถูกต้องและปลอดภัย
ของเกษตรกรตำบลดอนโอง อำเภอโพธิ์ชัย
จังหวัดร้อยเอ็ด; วารสารการพยาบาล การ
สาธารณสุขและการศึกษา,119-131.
- อนันต์ บุญประกอบ,พิสมัย หอมจำปา และ นภดล
พิมพ์จันทร์(2561) ศึกษาการพัฒนาแบบการ
ป้องกันอันตรายและควบคุมการใช้สารเคมีกำจัด
ศัตรูพืชในเกษตรกรแบบมีส่วนร่วมของภาคี
เครือข่ายในชุมชนตำบลร่อนทอง อำเภอสตึก
จังหวัดบุรีรัมย์; วารสารวิจัยสาธารณสุขศาสตร์
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี,7(1)123-132
- อรทัย ก๊กผล (2552). คู่มือการมีส่วนร่วมของ
ประชาชนสำหรับผู้บริหารท้องถิ่น.กรุงเทพฯ.
ส เจริญการพิมพ์